

*Prodotte
e riprodotte*

1° CONVEGNO INTERNAZIONALE
DONNE E LAVORO NEI PAESI
INDUSTRIALIZZATI
TORINO 23 - 24 - 25 APRILE '83

«ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ»
1ο ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΕ ΘΕΜΑ:
«ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΙΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ
ΠΡΟΗΓΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ»
(ΤΟΥΡΙΝΟ 23-25 ΑΠΡΙΛΙΟΥ '83)

της ΕΛΕΝΗΣ ΠΑΝΑΓΟΥ - ΚΟΣΜΑΔΑΚΗ

Στο Τουρίνο της Ιταλίας έγινε τον Απρίλιο ένα Διεθνές Συνέδριο με θέμα «Παραγωγή και Αναπαραγωγή - Γυναίκες και Εργασία στις βιομηχανικά προηγμένες χώρες». Η κ. Ελένη Πανάγου, μέλος του Συνδέσμου μας, παρακολούθησε το Συνέδριο αυτό και έγραψε ένα ενδιαφέρον ρεπορτάζ για τα θέματα που συζητήθηκαν καθώς και για τα συμπεράσματα που καταλήξαν οι συζητήσεις αυτές.

Επισημαίνουμε ότι τα θέματα του Συνεδρίου συμπίπτουν με τα θέματα που προβληματίσαν και το Σ.Δ.Γ. στις τρεις Δημόσιες συζητήσεις που οργάνωσε για τη Γυναικεία Εργασία (βλέπε «Αγώνα της Γυναίκας», τεύχος 18).

Στο Τουρίνο, τη σύγχρονη αυτή βιομηχανικά προηγμένη πόλη της Β. Ιταλίας, μια πόλη που ζει κάτω απ' τη σκιά και με το ρυθμό της FIAT και όπου στο τέλος του περασμένου Δεκεμβρη υπήρχαν 150.000 άνεργοι (η πλειοψηφία «φυσικά» γυναίκες), ήταν φυσικό να οργανωθεί ένα συνέδριο με θέμα τη γυναίκα και την εργασία. Οι Ιταλίδες φεμινίστριες άλλωστε είναι πολύ γνωστές τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια για τους αγώνες τους.

Σιγά - σιγά, ανακαλύπτοντας τον εαυτό τους, μπόκαν αποφασιστικά στο χώρο της παραγωγής, διεκδίκησαν το δικαίωμα να ελέγχουν το σώμα τους και να διαδραματίζουν τον ουσιαστικό ρόλο στην αναπαραγωγική τους λειτουργία. Έτσι ανάμεσα στ' άλλα πέτυχαν: το 1977 την ψήφιση νόμου για την ισότητα ανδρών και γυναικών, το 1978 την ψήφιση άλλου νόμου για τη νομιμοποίηση των αμβλώσεων και τη δημιουργία συμβουλευτικών σταθμών. Ενώ όμως έχουν κατακτήσει μια αξιολογή θέση

σε κάθε τομέα απασχόλησης, η θέση τους αυτή σήμερα απειλείται απ' την οικονομική κρίση των ημερών μας και την ανεργία που πλήττει κυρίως αυτές. Τα προβλήματα αυτά, που παρουσιάζονται ίδια σχεδόν σε όλες τις οικονομικά προηγμένες χώρες, και που αφορούν τόσο την παραγωγική εργασία της γυναίκας, όσο και την αναπαραγωγική της λειτουργία, οι αλλαγές που έγιναν και οι προοπτικές που υπάρχουν, ήταν τα κύρια θέματα που συζητήθηκαν στο συνέδριο. Την πρώτη μέρα αναλύθηκαν τα προβλήματα της απασχόλησης καθώς και της ποσοτικής και ποιοτικής εργασίας της σύγχρονης γυναίκας: τη δεύτερη μέρα εξετάστηκε η υπάρχουσα σχέση της εργασίας της γυναίκας με την αναπαραγωγική της λειτουργία καθώς και την εργασία ως μέσο για την επιβεβαίωσή της. Η συζήτηση κατέληξε σε ορισμένα συμπεράσματα.

Το συνέδριο αυτό οργανώθηκε απ' τις κυριότερες γυναικείες οργανώσεις της Ιταλίας (Ένωση Γυναικών Ιταλίας (UDI) -

αυτόνομες γυναικείες ομάδες και εργαστήρια) και τους σημαντικότερους Ιταλικούς συνδικαλιστικούς φορείς (C.G.I.L. - C.I.S.L. - U.I.L. κ.ά.) με τη συνεργασία και τη βοήθεια του «Γραφείου γυναικών της ΕΟΚ», του «Διεθνούς γραφείου Εργασίας» (B.I.T.) και του Δήμου του Τουρίνο, απ' τις 23 ως τις 25 του περασμένου Απρίλη στο «Μέγαρο της Εργασίας» (Palazzo del Lavoro) του Διεθνούς γραφείου Εργασίας του Τουρίνο. Πήραν μέρος περισσότερες από 500 γυναίκες από την Ιταλία, Αγγλία, Γαλλία, Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο, Σουηδία, Νορβηγία, Δανία, Ισπανία, Πορτογαλία, Νέα Ζηλανδία, Αυστραλία, Η.Π.Α., Καναδά, Ιαπωνία, Δυτική Γερμανία, Ελβετία και Ελλάδα.

Στα πλαίσια του συνεδρίου έγιναν διάφορες προβολές, έκθεση φωτογραφίας και μια εορτή. Για την εξυπηρέτηση των συνέδρων υπήρχε υπηρεσία υποδοχής, ξενώνες, παιδικός σταθμός, γραφείο τύπου και διανομής εντύπων, τράπεζα, εστιατόριο και καφετερία. Μοιράστηκαν σε όλες

δελτία για ελεύθερη κυκλοφορία με τα λεωφορεία και είσοδο στα μουσεία του Τουρίνου και υπήρχε φυσικά ταυτόχρονη μετάφραση.

Σημαντική άλλωστε υπήρξε και η παρουσία στο συνέδριο του «γραφείου γυναικών» της Ε.Ο.Κ. για να τονισθούν τα μέτρα που πήρε και παίρνει η ΕΟΚ για να βελτιωθεί η θέση της γυναίκας, η Νομοθετική και Δικαστική της παρουσία, για να κατοχυρωθούν θεμελιώδεις αρχές όπως η αρχή «ίσης αμοιβής ανδρών και γυναικών για ίσης αξίας εργασίας», η αρχή «ίσης μεταχείρισης» ανδρών και γυναικών σε θέματα επαγγελματικής προώθησης, επαγγελματικής εκπαίδευσης και «ισότητα ευκαιριών» καθώς και ίσης πρόσληψης στην εργασία, και της ισότητας σε θέματα κοινωνικής ασφάλισης. Αναφέρθηκε το γενικότερο πρόγραμμα δράσης της ΕΟΚ για την πραγματοποίηση της ισότητας των ευκαιριών και την πρόληψη κάθε άμεσης ή έμμεσης διάκρισης που γίνεται εις βάρος των γυναικών. Τα νέα προγράμματα: ειδικευση γυναικών στις νέες τεχνολογίες, απασχόληση νέων γυναικών και γυναικών δεύτερης ηλικίας κλπ. Αναγγέλθηκε και η ψήφιση δύο νέων οδηγιών. Η πρώτη θα αποβλέπει τη βελτίωση της θέσης της γυναίκας που είναι ανεξάρτητη επαγγελματίας καθώς και της αγρότισσας. Με την κατοχύρωση και γι' αυτές της αρχής της ίσης μεταχείρισης και την κατάργηση των άμεσων ή έμμεσων διακρίσεων. Και η δεύτερη θα αφορά την καθιέρωση συστήματος «γονικής άδειας» και «αδειας για οικογενειακούς λόγους» που θα χορηγείται και στους δύο γονείς, χωρίς διάκριση φύλου, και ανεξάρτητα από το γεγονός αν είναι παντρεμένοι ή όχι με παράλληλη εξασφάλιση της θέσης τους στην εργασία όπου εργάζονται.

Θα αναφέρω τα κυριότερα θέματα των συζητήσεων των διαφόρων ομάδων:

I. Ομάδα μισθωτής εργασίας:

Απ' την ομάδα αυτή παρατηρήθηκε ότι: Με τη διάδοση του φεμινιστικού κινήματος όλο και περισσότερες γυναίκες συνειδητοποίησαν ότι η απόκτηση της αυτονομίας που αναζητούσαν, ήταν δυνατή μόνο με την οικονομική ανεξαρτησία, και αυτήν μόνο η δική τους εργασία, μπορεί να τους την προσφέρει. Έτσι παρατηρήθηκαν αξιολογικές αλλαγές στο χώρο της εργασίας όπως:

1) Μια σημαντικότερη αύξηση προσφοράς εργασίας από γυναίκες, κυρίως ηλικίας 25 - 35 χρονών, σε μια ηλικία

δηλ. που οι περισσότερες τις απασχολούν παράλληλα και τα μητρικά τους καθήκοντα.

- 2) Μια αύξηση του αριθμού των γυναικών που είτε για πρώτη φορά αναζητούν εργασία είτε έχουν πρόσφατα απολυθεί από την εργασία τους.
- 3) Μια αύξηση της απασχόλησης των γυναικών στον τριτογενή τομέα. Ένα τομέα εξαιρετικά ευαίσθητο, που σήμερα απειλείται σοβαρά τόσο από τη συνεχή διάδοση της πληροφορικής, όσο και από τη διεθνή τάση της μείωσης των κρατικών δαπανών, έτσι ώστε όχι μόνο περισσότερο εργατικό δυναμικό δεν μπορεί να απασχοληθεί αλλά ούτε καν είναι δυνατόν να υπάρξει μια εγγύηση για τη διατήρηση όσων ήδη εργάζονται σ' αυτόν τον τομέα.

Εξαιρετική σημασία έχει επίσης και το γεγονός ότι οι γυναίκες που αναζητούν εργασία είτε είναι ευτελώς ανειδίκευτες, είτε λιγότερο εξειδικευμένες από τους άνδρες με αποτέλεσμα να δημιουργείται μια διάκριση, που είναι εις βάρος τους.

Η οικονομική κρίση των ημερών μας έχει δημιουργήσει πολλά και ποικίλα προβλήματα. Από την Ολλανδία λ.χ. αναφέρθηκε ότι άρχισε ήδη να υποστηρίζεται η άποψη ότι «ένας μισθός στην οικογένεια είναι αρκετός», ενώ στο Βέλγιο και στην Ισπανία υπάρχει απόλυτη προτεραιότητα στην πρόσληψη αντρών. Έτσι αρχίζει να απειλείται σοβαρά το δικαίωμα της γυναίκας να εργάζεται. Αναφέρθηκε το γεγονός ότι στην Ιταλία γυναίκες, με έντονη συνδικαλιστική δράση, που έμειναν άνεργες και πέρασαν στο επίδομα του ταμείου ανεργίας, εγκατέλειψαν κάθε δραστηριότητα, ξαναπαίρνοντας τον παραδοσιακό τους ρόλο. Αναφέρθηκε επίσης ότι εμφανίστηκαν ιδιαίτερα προβλήματα από την συνεχή εξάπλωση του θεσμού της «μερικής απασχόλησης» (part-time). Στο Βέλγιο λ.χ. σε ορισμένους τομείς ο θεσμός αυτός γίνεται συνεχώς όλο και πιο υποχρεωτικός, εξαναγκάζοντας τις εργαζόμενες να δέχονται τη μερική απασχόληση, αντίθετα με ό,τι ίσχυε ως σήμερα. Στις Η.Π.Α. αρχίζει να υποστηρίζεται ο θεσμός «της δημιουργικής μερικής απασχόλησης» που δίνει, κατά τους υποστηρικτές του, την «ευκαιρία στη γυναίκα να συνδυάζει με επιτυχία την απασχόληση της με το σπίτι και τα παιδιά, παράλληλα με την εργασία της».

Στη Γερμανία υποστηρίζεται η ανάγκη «να μοιράζονται μια θέση δύο εργαζόμε-

νοι» (Job - Sharing) που, ανάλογα με τις ανάγκες τους, θα μπορούν να ρυθμίσουν μεταξύ τους το ωράριο κλπ. Στη Γαλλία εφαρμόζεται ο θεσμός της «Ελεύθερης Τετάρτης» δηλ. μείωση του χρόνου εργασίας κατά μία μέρα με παράλληλη αντίστοιχη μείωση των αποδοχών «για να δοθεί στη γυναίκα περισσότερος ελεύθερος χρόνος για τα παιδιά».

Υποστηρίχτηκε έντονα από συνέδρους η ανάγκη για γενική μείωση του χρόνου εργασίας, προκειμένου να βελτιωθεί το επίπεδο γενικά της ζωής. Επισημάνθηκαν τελικά, όλοι οι κίνδυνοι που απειλούν το γυναικείο κίνημα από την εξάπλωση της οικονομικής κρίσης, σε σημείο που να κινδυνεύουμε να χάσουμε πολλά απ' αυτά που με τόσους αγώνες έχουν κατακτηθεί τα τελευταία χρόνια.

II. Ομάδα αυτόνομης και αυτοδιαχειριζόμενης εργασίας

Η ομάδα αυτή χωρίστηκε σε δυο μικρότερες ομάδες επειδή, στη συζήτηση που έγινε, διαπιστώθηκε ότι τα προβλήματα που απασχολούν τις γυναίκες ελεύθερες επαγγελματίες, που εργάζονται αυτόνομα, είναι διαφορετικά από τα προβλήματα των γυναικών που εργάζονται σε ομάδες αυτοδιαχειριζόμενες. Έτσι σχηματίστηκε:

α) Ομάδα αυτόνομης εργασίας

Έγινε σαφές ότι η γυναίκα που εργάζεται αυτόνομα, ως ελεύθερη επαγγελματίας, δεν εργάζεται κάτω από μια «προστατευτική ομπρέλλα» όπως η γυναίκα της ομάδας αυτοδιαχείρισης. Εργάζεται εντελώς μόνη της σ' ένα χώρο ιδιαίτερα ανταγωνιστικό, παραδοσιακά «αντρικό» και είναι υποχρεωμένη να παλαίψει άμεσα και σκληρά για να επιβληθεί. Έρχεται κάθε μέρα σε επαφή με έναν κόσμο νέο γι' αυτήν, όπως είναι ο κόσμος του χρήματος, που αποτελεί άλλωστε και το κίνητρο της δραστηριότητάς της. Η επαφή της με τον πελάτη είναι άμεση και συχνά αντιμετωπίζει τη δυσπιστία του για το φύλο της και την έντονη επιθετικότητα του επαγγελματισμού. Έτσι διατρέχει κάθε μέρα τον κίνδυνο να χάσει τη θηλυκότητά της, όλα εκείνα τα στοιχεία που την κάνουν να διαφέρει από τον άντρα, και μιμούμενη τη συμπεριφορά του να αφομοιωθεί από τον «αντρικό» αυτό χώρο. Για να επιτύχει, να γίνει αποδεκτή χρειάζεται να δημιουργήσει το γνωστό «προφίλ» του επαγγελματισμού είναι όσο γίνεται πιο ικανή, πιο επαρκής και παραγωγική, πρέπει να καταρρίψει προκα-

ταλήψεις αιώνων και οι προσπάθειες που είναι υποχρεωμένη να καταβάλλει στη δουλειά της είναι πολύ περισσότερες από τις προσπάθειες του άντρα συναδέλφου της. Η παραδοσιακή ανασφάλεια που αισθάνεται ως γυναίκα, είναι ακόμα μεγαλύτερη εξαιτίας της ίδιας της φύσης του ελεύθερου επαγγέλματος, όπου η συνεχής απασχόληση ή η εγγύηση ενός μισθού δεν είναι εξασφαλισμένα. Αλλά βέβαια η ελεύθερη επαγγελματίας αισθάνεται τη χαρά να οργανώνει μόνη της τις συνθήκες της εργασίας της και να βλέπει την τελική ολοκλήρωση των κόπων της.

β) Ομάδα αυτοδιαχειριζόμενης εργασίας

Στην ομάδα αυτή αναλύθηκαν τα προβλήματα των γυναικών που εργάζονται μαζί σε μια συνεργατική (COOPERATIVA) ή ένα συνεταιρισμό. Οι μέχρι σήμερα δραστηριότητές τους ήταν «παραδοσιακά» γυναικείες (ομάδες υφαντριών ή κεραμιστριών) ή καθαρά πνευματικές, με στόχο την επιτυχία του γυναικείου κινήματος, στρατευμένες στην εξάπλωσή του (ομάδες εκδοτικές, κινηματογραφικές, θεατρικές κλπ.). Εξετάστηκε η αυτοδιαχείριση ως εναλλακτική λύση σε άλλες μορφές παραγωγής, τα προβλήματα που παρουσιάζονται μέσα στην ίδια την ομάδα (που πάντως φαίνεται ότι είναι λιγότερα, καθώς η δουλειά της ομάδας είναι περισσότερο προσαρμοσμένη στη γυναικεία φύση, τα προβλήματα που παρουσιάζονται και αντιμετωπίζονται από κοινού, χωρίς βέβαια να λείπουν και κάποια προβλήματα από τάσεις αυτοπροβολής κλπ.) καθώς και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν όταν έρχονται σε επαφή με το κοινωνικο-οικονομικό μας σύστημα (τράπεζες, εμπορικό κύκλωμα κλπ.). Στο χώρο όμως αυτό το χρήμα παίζει μικρότερο ρόλο για την δραστηριότητά τους και η αυτοδιαχείριση σε πολλές περιπτώσεις, με τον προστατευτισμό της, ενεργεί ευεργετικά.

III. Ομάδα για την εργασία της νοικοκυράς

Απ' την ομάδα αυτή συζητήθηκαν τα πολλά και ποικίλα προβλήματα της γυναίκας που μένει και εργάζεται στο σπίτι τουλάχιστον 30 - 60 ώρες τη βδομάδα, απομονωμένη από την κοινωνία και εξαρτημένη από τον άντρα. Καθημερινά αντιμετωπίζει το δίλημα: γυναίκα ελεύθερη - ανεξάρτητη ή «καλή μάνα». Ο ρόλος της; αναπαραγωγικός.

Τονίστηκε η ανάγκη για την ύπαρξη νέων, εναλλακτικών μορφών οικογένειας που θα βασίζονται στην ιστιμία, η ανάγκη να βγει επιτέλους η γυναίκα απ' την απομόνωσή της, παίζοντας και αυτή το ρόλο που της ανήκει στην κοινωνία, η ανάγκη να δοθεί ένα νέο νόημα, μια καινούργια αξία στην αναπαραγωγική της λειτουργία, τη χορήγηση ή όχι μισθού στη νοικοκυρά, οι άδειες μητρότητας για την εργαζόμενη κλπ. Προβλήματα που αντιμετωπίζει κυρίως η εργαζόμενη γυναίκα, που αυτή ζει το πρόβλημα της διπλής της απασχόλησης τόσο στο σπίτι όσο και έξω με μεγάλο άγχος.

Παράλληλα εξετάστηκαν και τα προβλήματα των baby-sitters, οικιακών βοηθών που δουλεύουν σε μια δουλειά κακοπληρωμένη και δίχως την ελάχιστη αναγνώριση.

IV. Ομάδα για τις νέες τεχνολογίες

Απ' την ομάδα αυτή εξετάστηκε η θέση και η σχέση της γυναίκας στην

σύγχρονη εποχή της τρίτης βιομηχανικής επανάστασης στην οποία ζούμε. Οι συνέπειες μετά την «εισβολή» των νέων τεχνολογιών τόσο για την απασχόληση και γενικότερα την εργασία, όσο και στην καθημερινή μας ζωή είναι ακόμα ανυπολόγιστες

Μόνο στο εργοστάσιο της FIAT, μετά την εφαρμογή των νέων τεχνολογιών σ' ένα μόνο τμήμα, το εργατικό δυναμικό μειώθηκε στο 1/ 5 (δηλ. εκεί που εργάζονταν 125 εργάτριες σήμερα χρειάζονται μόνο 25).

Αλλά και ο ρυθμός της εργασίας είναι διαφορετικός (λ.χ. οι προγραμματίστριες δουλεύουν εντελώς απομονωμένες). Στο εργοστάσιο, στο γραφείο, στο σπίτι όλα αλλάζουν: η παροχή των υπηρεσιών, οι επικοινωνίες, η πληροφόρησή μας, ακόμα και η διάθεση του ελεύθερου χρόνου μας (λ.χ. βιντεοπαιχνίδια) εξαρτώνται όλο και πιο πολύ από τις νέες τεχνολογίες. Ποιά θα είναι η επίδρασή τους γενικότερα στη (μέχρι τώρα ουμανιστική) κουλτούρα μας; Ποιές θα είναι οι επιπτώσεις τους ακόμα και στις ανθρώπινες σχέσεις; Τέλος τονίστηκε

αφενός η ανάγκη για την εξειδίκευση της γυναίκας σε τομείς των νέων τεχνολογιών, όπου βρίσκεται το μέλλον της απασχόλησής μας, για να μην βρεθεί πάλι έξω απ' την σύγχρονη τεχνολογική πρόοδο και αφετέρου η ανάγκη για συνεχή επαγρύπνηση για την μείωση των δυσμενών συνεπειών που πιθανόν να έχει η εισβολή αυτή στην καθημερινή μας ζωή και στις ανθρώπινες σχέσεις.

V. Ομάδα για την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών (αυτοδιαχειριζόμενη από γυναίκες).

Απ' την ομάδα αυτή ανακοινώθηκαν οι μέχρι τώρα υπάρχουσες εμπειρίες σχετικά με τη συγκρότηση ομάδων που προσφέρουν διάφορες κοινωνικές υπηρεσίες (όπως λ.χ. σχολείων και παιδικών σταθμών στην Ιταλία, ενός κέντρου ψυχικής υγιεινής γυναικών στη Νεάπολη, μιας κλινικής για γυναίκες στην Καλιφόρνια κλπ.) με βάση την αυτοδιαχείρισή τους από γυναίκες. Και η αυτοδιαχείριση αυτή είναι διπλή, γίνεται δηλ. τόσο από τις γυναίκες που εργάζονται σ' αυτές όσο κι από εκείνες που δέχονται τις προσφερόμενες υπηρεσίες.

VI. Ομάδα για το «σεξισμό» στην εργασία και την πολιτική

Απ' την ομάδα αυτή αναλύθηκαν οι διάφορες μορφές του σεξισμού (της διάκρισης δηλ. που γίνεται εις βάρος των γυναικών μόνο και μόνο λόγω του φύλου τους) που εξακολουθούν να υπάρχουν και σήμερα, παρά τις διάφορες νομοθετικές ρυθμίσεις: τα πιο αξιόλογα και καλύτερα αμοιβώμενα επαγγέλματα εξακολουθούν να παραμένουν «αντρικά» και οι περισσότερες γυναίκες ακολουθούν συνήθως τα λεγόμενα «γυναικεία» επαγγέλματα (λ.χ. δασκάλες, νοσοκόμες) που είναι μια συνέχεια του παραδοσιακού τους ρόλου και επιπλέον, τις περισσότερες φορές, είναι κακοπληρωμένα: διακρίσεις εις βάρος των γυναικών και οι επιπτώσεις τους στη γενικότερη εξέλιξη των γυναικών εκείνων που έχουν πολιτική ή συνδικαλιστική δράση. Τέλος εξετάστηκαν και οι εντελώς νέες μορφές σεξισμού που βλέπουμε σήμερα και έχουμε ήδη αναφέρει: κάμψη της απασχόλησης των γυναικών γιατί κατά προτίμηση προσλαμβάνονται άντρες, εξάπλωση της μερικής απασχόλησης κυρίως στις γυναίκες (γιατί έτσι πιστεύουν ότι συνδυάζεται καλύτερα η εργασία με τις οικογενειακές της υποχρε-

ώσεις), χορήγηση των διάφορων οικογενειακών επιδομάτων στους άντρες, περικοπή σε διάφορες χώρες δαπανών του δημοσίου (αναστολή διαφόρων προγραμμάτων, κλείσιμο παιδικών σταθμών κλπ.) που πλήττουν κυρίως τις γυναίκες.

VII. Ομάδα για τη σχέση της γυναίκας με την πολιτική

Απ' την ομάδα αυτή, με μια σύντομη συζήτηση, αναλύθηκε το πόσο τα διάφορα μαζικά κινήματα (φοιτητικό, εργατικό και ιδιαίτερα το γυναικείο) έχουν κατορθώσει να αλλάξουν τη σύγχρονη –μετά το '68– πολιτική αντίληψη: Οι αλλαγές που έγιναν από την πίεση του γυναικείου κινήματος, η σχέση του φεμινισμού με την εξουσία, η θέση του φεμινισμού μέσα στα κόμματα και τα συνδικάτα ή έξω απ' αυτά (με το αυτόνομο γυναικείο κίνημα), ο ρόλος των διάφορων γυναικείων οργανώσεων και οι αγώνες τους για τη γενικότερη βελτίωση της θέσης της γυναίκας, η θέση και ο ρόλος της γυναίκας στην πολιτική ζωή και τη συνδικαλιστική δράση, το πρόβλημα της εξουσίας ανάμεσα στις ίδιες τις γυναίκες (λ.χ. οργάνωση με ιεραρχική βάση ή όχι), αλλά και σε σχέση με τους άντρες (λ.χ. χρησιμοποίηση άλλων μέσων από τα μέσα που χρησιμοποιούν οι άντρες για την προώθηση του ίδιου θέματος), η ιδεολογική σύνδεση του φεμινισμού με τις προοδευτικές ιδεολογίες και ιδιαίτερα το Σοσιαλισμό, η σύγχρονη κρίση του φεμινισμού με τις σημερινές δύσκολες συνθήκες, η ανάγκη για μια ευρύτερη διεθνή διασύνδεση των γυναικών, ως ομάδας πίεσης σε διεθνείς οργανισμούς (όπως λ.χ. γίνεται με την ομάδα του CREW στις Βρυξέλλες).

ΙΙΧ. Ομάδα για την καλύτερη γνώση του εαυτού μας και τη σεξουαλική μας ταυτότητα

Μέσα σ' ένα κλίμα αυθορμητισμού και ειλικρίνειας οι γυναίκες της ομάδας αυτής με πραγματική συγκίνηση αντάλλαξαν τις μέχρι τώρα εμπειρίες τους και τόνισαν να μιλήσουν τόσο ανοιχτά για τις χαρές, τους φόβους, τα άγχη και τις απογοητεύσεις που ένοιωσαν ως γυναίκες, αναζητώντας τον πραγματικό εαυτό τους και ανακαλύπτοντας τη σεξουαλική τους ταυτότητα.

Ζούμε όλες μας σε μια μεταβατική περίοδο που οι παλιοί κανόνες που ρύθμιζαν τις σχέσεις μας με τους άντρες δεν ισχύουν και οι καινούργιοι δεν έχουν ακόμα

αφομοιωθεί. Η γυναίκα ξεκινώντας με πολύ λιγότερα εφόδια από τον άντρα, ρυθμίζοντας τη ζωή της σύμφωνα με κανόνες που της είχαν επιβληθεί από την κοινωνία ως καθήκον, κάνοντας μια δουλειά που συχνά την αλλοτριώνει, είχε σιωπηρά αποδεχθεί τόσο στον τομέα της εργασίας, όσο και στην αναπαραγωγική της λειτουργία τους κανόνες εκείνους που της είχαν επιβάλλει τα διάφορα στερεότυπα. Γνωρίζοντας σιγά - σιγά η ίδια τον εαυτό της ανακάλυψε πως οι μέχρι τώρα αποφάσεις της δεν ήταν πραγματικές επιλογές, άλλοι της τις είχαν επιβάλει. Η γυναίκα σήμερα ζητάει τα πάντα: να δουλέψει, να αγαπήσει και να αγαπηθεί, να γνωρίσει τον έρωτα. Μιλάει για τη χαρά και την πίκρα του έρωτα, εκφράζει πια ανοιχτά τόσο τις πνευματικές, όσο και τις σεξουαλικές της ανάγκες. Πέρα όμως από όλα αυτά ανακαλύπτει μια πραγματική ανάγκη να ολοκληρωθεί ως ανθρώπινο πλάσμα. Σιγά - σιγά πλάθει την καινούργια γυναίκα που θα είναι ένα συνειδητό, ολοκληρωμένο ον, ανοίγοντας παράλληλα το δρόμο και για έναν ολοκληρωμένο σύγχρονο άντρα.

ΙΧ. Ομάδα για τη γυναικεία κουλτούρα και την παραγωγή της

Διάφορες αξιόλογες γυναικείες ομάδες παρουσίασαν δείγματα της δουλειάς τους (όπως λ.χ. ένα φιλμ του κέντρου οπτικοακουστικής επικοινωνίας της Γένοβας. Τη δράση του κέντρου Βιρτζίνια Γουλφ της Ρώμης, τη δραστηριότητα ομάδων γυναικείων σπουδών και διάδοσης της γυναικείας λογοτεχνίας κλπ.). Συζητήθηκαν: οι τρόποι με τους οποίους μπορεί να διαδοθεί η γυναικεία κουλτούρα μέσα από το υπάρχον πολιτιστικό σύστημα (λ.χ. ύπαρξη τμημάτων γυναικείων σπουδών στα Πανεπιστήμια, ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών εκπομπών) με την ενσωμάτωση προγραμμάτων που θα προσφέρουν ένα εναλλακτικό γυναικείο πολιτιστικό μοντέλο. Μίλησαν για την αναγκαιότητα της δημιουργίας κέντρων τεκμηρίωσης και μελετών για την έρευνα των γυναικείων θεμάτων και τη διάσωση της ιστορίας του γυναικείου κινήματος. Όλα αυτά με ένα πνεύμα καθολικότητας, ισότητας και αντιαυταρχισμού, που διακρίνει τη γυναικεία σκέψη καθώς και την πίστη «του αγωνίζομαι γιατί αν ξαναγεννηθώ, ΘΕΛΩ να ξαναγεννηθώ γυναίκα!», που διακρίνει το γυναικείο κίνημα.